

Ticari Beklentiler Teorisi ve Çin'in Yükselişi: Barışçıl Bir Gelecek?

Trade Expectations Theory and China's Rising: Towards a Peaceful Future?

Ph.D. Candidate Ümit Alperen (Süleyman Demirel University, Turkey)

Ph.D. Candidate Ahmet Günay (Süleyman Demirel University, Turkey)

Abstract

Since mid-1990, it has been discussed that China's economic rise would affect political space. There are some worries that the "rejuvenation" of China as economic, politic, geo-strategic power could challenge to the current international system. Hence this rising has been called "China threat theory" and it could cause a conflict in international system. According to realist school, China's peaceful rise is almost impossible, so China will threat to the current international system and clash with hegemonic power. They also provide some empirical evidence from history. On the other hand, Liberals expresses that trade provides valuable benefits to any particular states. So, China as a dependent state should avoid from war or conflict, since peaceful trading gives it all the benefits of close ties without any of the costs and risks of war. This paper attempts to examine 'China's peaceful rise' based on interdependence and trade expectations theory within the context of international political economy. To analyze whether China threat or not to the world, we have to know the relationship between economic and politics. Trade expectations theory could explain the rise of China with establishes bridge between incompetence of realist and liberal theories. According to trade expectations theory, the rise of China will be peaceful because of China's expectations as economically are positive. For this reason, China as a rational actor chooses win-win without risk instead of win-lose or lose-lose. If China's expectations turn into negative in future, its policies could change from cooperation to conflict.

1 Giriş

1800'lu yılların başında, Napolyon Bonapart Çin'i uyuyan bir ejderhaya benzetir ve "Çin'i uyandırmayın, zira Çin uyanırsa bütün dünyayı sallar" ifadesi ile hem Çin "tehdidine" hem de Çin'in etkisine dikkat çekmiştir (Thurow, 2004). Napolyon'un da dikkat çektiği üzere yaklaşık 200 yıl sonra uyuyan ejderha uyanı. Çin'in, bu uyanışının dünyaya tehdit olduğu tartışmalı olsa da özellikle son yirmi yıldır göz kamaştırıcı ekonomik ve politik yükselişi bütün dünyanın dikkatini çekmektedir. Son yirmi yıllık ekonomik istatistiklerine göre, Çin reel olarak ortalama yüzde 10 yıllık büyüme gerçekleştirmektedir. Soğuk savaş sonrasında istikrarlı ve sürekli bir şekilde ortalama yüzde 10 büyüyen bir başka ülke göstermek oldukça zordur. Son yirmi yıllık büyüme ile 1980 yılında 300 milyon dolarlık GSMH'si olan Çin'in 2013'de bu rakamı 9.1 triyon dolara çıkmıştır (bknz. Tablo 1). Aşağıdaki tabloda da görüldüğü üzere, Çin ekonomik büyümesini azalan bir hızla ile de olsa devam ettireceği öngörülmektedir. Azalan bir hızla ekonomik büyümesinin sürdüren Çin kendisini "gelişen ülke" konumunda tanımlamaktadır. Dolayısıyla Çin'in azalan ekonomik büyümesi gelişmekte olan bir ülkenin gelişmiş bir ülkeye evrilmesi olarak görülmeli ve ilerde gelişmiş olan Çin'in ekonomisinin yüksek olmayan büyüme hızı ile daha güçlü ve kaliteye önem veren bir ekonomiye dönüşmesi muhtemeldir. Gelecek beklentilerinde Çin'in üretim ağırlıklı bir ülkeden ziyade tasarıma önem veren, yüksek teknoloji ürünlerine dayalı bir ekonomi inşa edilmesi düşünülmektedir.

Yıllar	RMB (Milyon)	ABD Doları (Milyon)	Reel Büyüme %
1980	454,562	303,446	7.8
1985	901,604	307,023	13.5
1990	1,886,782	390,279	3.8
1995	6,079,373	707,981	10.9
2000	9,921,455	1,198,475	8.4
2005	18,493,737	2,257,169	11.3
2010	40,151,280	5,931,203	10.4
2011	47,310,400	7,324,952	9.3
2012	51,947,010	8,229,229	7.7
2013	56,884,521	9,184,997	7.7

Tablo 1 Çin'in Ekonomik Büyümesi (1980-2013) **Kaynak:** *Zhonghua Renmin Gongheguo Guojia Tongjiju (web sitesi), China Statistical Yearbook 2012.*

Şüphesiz, Çin'in ekonomik ve politik yükselişi dünya ekonomisini ve politikasını derinden etkilemektedir. Soğuk Savaş sırasında dünyadaki güç mücadelesi Doğu ve Batı bloğu arasında geçmekteydi. Fakat Soğuk Savaş

sonrasında Çin başta olmak üzere Hindistan, Brezilya, Türkiye gibi ülkelerin yükselişi ile uluslararası politikanın yeniden tanımlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Soğuk Savaş sonrasında dünyanın tek süper gücü olarak kalan ABD Soğuk Savaş sonrası dönemi “Yenidünya düzeni” olarak tanımlamıştır. Fakat ABD, Soğuk Savaş Sonrası dönemi “yenidünya düzeni” olarak tanımlarken diğer yükselen Çin, Hindistan, Brezilya gibi güçleri dikkati almamış olması, ABD’nin yeni dönemi tanımlamasında büyük bir eksiklik olduğunu zaman bize göstermiştir. Soğuk Savaş Sonrası’nda dünya güç dengesinin Atlantik’ten Pasifik’e kayması da “yeni dünya düzeni”nin farklı bir düzen olacağını işaretlerini vermektedir (Kissinger, 2008, Ekrem, 2010).

Bu çalışma Ticari Beklentiler teorisi çerçevesinde uluslararası ilişkiler konteksi içerisinde Çin’in barışçıl yükselişinin iç ve dış dinamiklerini analiz etmektedir. Ayrıca bu çalışma, Çin yükselişinin uluslararası sistem için bir tehdit olup olmadığını analiz edebilmek için ekonomi ve politika ilişkisinin iyi analiz edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu çalışma iki ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde uluslararası ilişkilerin liberal ve realist yaklaşımları çerçevesinde karşılıklı bağımlılığın aktörlerin (özellikle devletler) davranışlarını nasıl etkilediği incelenecektir. Ayrıca realist ve liberalizm teorilerine ek olarak ayrıntılı olarak “ticari beklentiler teorisi” (trade expectations theory) karşılıklı bağımlılık durumunda aktörler arası çatışma olasılığı hangi durumlarda arttığının ve azaldığının analizini yapmak için kullanılacaktır. İkinci bölümde ise birinci bölümde ayrıntılı bir şekilde incelediğimiz uluslararası ilişkiler teorileri üzerinden Çin’in barışçıl yükselişi karşılıklı bağımlılık bağlamında ele alınacaktır. Bu yöntemle Çin’in yükselişinin uluslararası sisteme tehdit olup olmadığı sonucuna ulaşılmaya çalışılacaktır. Bu çalışma, kullanılan yöntem ve örnek olay (case study) karşılıklı olarak karşılıklı bağımlılığın ve ticari beklentilerin Çin’in yükselişinin analiz edilmesinde ne kadar etkin olduğunu da ortaya koyabilmesi açısından da önem arz etmektedir. Ayrıca bu çalışma, Çin’in içerisinde bulunduğu mevcut karşılıklı bağımlılık bağlamında gelecekteki ticari beklentilerinin olumlu olmasının Çin’in sistem içerisinde bir tehdit olarak ortaya çıkmasının önünde bir engel olduğunu savunmaktadır.

2 Savaş ve Ekonomik Karşılıklı Bağımlılık Üzerine Teorik Bir Tartışma

Karşılıklı Bağımlılık her bir bakış açısı tarafından ideolojik olduğu kadar analitik olarak da tanımlanmaktadır. Joseph S. Nye yaptığı “Interdependence and Power” isimli çalışmasında karşılıklı bağımlılığı analitik olarak şöyle tanımlamaktadır; “karşılıklı bağımlılık, sistemin farklı yerlerinde olayların ve aktörlerin birbirini etkilemesidir. Ya da daha basitçe karşılıklı bağımlılık ortak bağımlılıktır.” (Nye, 2003:191). Karşılıklı bağımlılık aktörler arasında işbirliğine yol açabileceği gibi ihtilafa da yol açabilmektedir. Joseph S. Nye ile karşılıklı bağımlılık üzerine ortak çalışmalar yapmış olan Robert Keohane işbirliğini “bir politika koordinasyon sürecinde, aktörlerin davranışlarını diğerlerinin mevcut veya olması muhtemel durumunu dikkate alarak belirlemesi” olarak tanımlamaktadır (Keohane, 1984:51, Gürkaynak, 2009:75-76). Keohane’nin işbirliği tanımı iki önemli unsur içermektedir. Bunlardan ilki her aktörün bazı hedefleri vardır, ikincisi işbirliği aktörlere ödül kazandırmakta ve fayda sağlamaktadır. Bu durumda buradaki can alıcı nokta aktörler hangi koşullarda devletler işbirliği yapmak isteyecektir.

Uluslararası ilişkilerin liberal yaklaşımına göre, ticaret her devlete büyük faydalar sağladığından bağımlı devletler ticaret yaptıkları devletlerle herhangi bir savaşa ya da çatışmaya girmekten kaçınırlar. Barışçıl ticaretin devletlerarasında oluşturduğu yakın ilişkiler onların savaş riskinden ve maliyetinden kaçınmalarını sağlar (Copeland, 1996:8). Richard Rosecrance göre, sistem yüksek düzeyde bağımlı olduğunda “ticaret yapan devletler için çatışmaya girerek toprak elde etmektense dünya ticari pazarının onun ürünleri ve hizmetleri için yarattığı fırsatları tercih ederek iç ekonomik gelişimini sağlamak ister.” (Rosecrance, 1986:13-14, Rosecrance, 1989:48-57). Bu durumda yüksek düzeyde karşılıklı bağımlılığı olan devletlerin savaş isteği de kaybolacaktır.

Diğer taraftan, uluslararası ilişkilerin realist yaklaşımına göre ise, karşılıklı bağımlılık sadece barışı sağlamaz aynı zamanda savaş olasılığını arttırmaktadır (Copeland, 1996:10). Herhangi bir kriz durumunda elzem ithal ürünlerin akışının kesilme ihtimali olduğu için devletler bağımlı olmaktan hoşlanmazlar. Realist yaklaşımın önde gelen savunucularından Kenneth Waltz ve John Mearsheimer uluslararası politikanın anarşik yapısı nedeniyle devletler kırılganlıkları (vulnerability) konusunda hassaslaşmaktadırlar. Bundan dolayı devletler kırılganlıklarını azaltmak amacıyla karşılıklı bağımlılığı ya kontrol etmek ya da bağımlılıklarını azaltmak isterler (Gürkaynak, 2009:84). Aksi takdirde oluşabilecek asimetrik bir karşılıklı bağımlılık durumunda avantajlı konumda olan taraf bu durumu dezavantajlı olan tarafa karşı bir politik araç olarak kullanabilir (Copeland, 1996:10). Yukarıda bahsedilen nedenlerden dolayı, realistler karşılıklı bağımlılığın güvenlik sorununa ve aktörler arası daha fazla uyumsuzluğa yol açma ihtimalini yükselteceği görüşünde olduklarından dolayı karşılıklı bağımlılığa büyük bir tereddütle yaklaşmaktadırlar.

Karşılıklı bağımlılığa uluslararası ilişkilerin liberal ve realist yaklaşımının yanında bu iki yaklaşımı tamamlar nitelikte olan bir üçüncü yaklaşım olarak ticari beklentiler teorisi (trade expectations theory) karşımıza çıkmaktadır. Ticari beklentiler teorisinin, karşılıklı bağımlılığa bakışı diğer teorilere göre daha kapsamlı olduğu görülmektedir. Ticari beklentiler teorisi asimetrik karşılıklı bağımlılığı, uluslararası sistemin etkilerini, devletlerin ve karar alıcıların algılarını, karar alıcıların karakteristiğini ve en önemlisi bunlarında bir toplama

olacak şekilde, aktörün gelecekte beklenmesini iyimser mi yoksa kötümser mi olduğunu ayrıntılı olarak analiz etmeye çalışmaktadır.

Liberal yaklaşımın karşılıklı bağımlılığa bakışına göre, Birinci Dünya Savaşı öncesi Fransa, İngiltere ve Almanya arasında mevcut olan yüksek karşılıklı bağımlılıktan ve ticari ilişkiden dolayı savaşın patlak vermemesi gerekirdi. Birinci Dünya Savaşı'nın yüksek karşılıklı bağımlılık ve ticari ilişkinin yoğunluğuna rağmen çıkmış olması liberal yaklaşımı bir sorunla karşı karşıya getirmektedir. Birinci Dünya Savaşı 1914'de patlak vermeden önce, Avrupa'nın üç büyük gücünden Almanya'nın toplam ticareti GSYH'sinin (gross national product) yüzde 38'i, İngiltere'nin toplam ticareti GSYH'sinin yüzde 52'si ve Fransa'nın toplam ticareti GSYH'sinin yüzde 54'üne eşitti. Aynı zamanda bu üç büyük güç ticaretlerini ağırlıklı olarak birbirleri arasında yapmaktaydılar (Papayoanou, 1996:54). Fakat I. Dünya Savaşı öncesi var olan bu kadar yoğun ticarete ve karşılıklı bağımlılığa rağmen Almanya'nın büyük güç olarak çıkmaya başlaması ve belirli bir seviyeye ulaşması savaşı tetiklemiştir. I. Dünya Savaşı öncesi uluslararası sisteme bakıldığında İngiltere ve Fransa'nın büyük güçler olarak dünyayı kolonileştirdikleri ve hegemonik bir yapı inşa ettikleri görülmektedir. Yüksek karşılıklı bağımlılığa rağmen İngiltere ve Fransa ekseninde kurulan güç dengesinin bozulmaya başlaması, büyük güçler arasında eşitsiz dağılmış koloni alanları savaşa neden olmuştur. Başta Almanya olmak üzere siyasi birliğini ve endüstrileşme sürecini Fransa ve İngiltere'ye göre daha geç tamamlamış büyük güç adayları endüstrinin temeli olan hammaddeye olan ihtiyaçlarını, daha önceki süreçte dünyayı kendi çıkarlarına göre sömürge alanlarına ayıran güçler nedeniyle, karşılama sorunuyla karşı karşıya kalmışlardır. Yeni büyük güç olarak ortaya çıkan Almanya ekonomik gelişiminin ve büyük güç olma sürecinin devam edebilmesi için kendisinin bir hayat sahasına (lebensraum) ihtiyacı olduğunu düşünmekteydi. Bunun yanı sıra yeni ortaya çıkan ve mevcut güçlerin bu yeni duruma olumsuz yaklaşımları mevcut uluslararası sistemi hızla çatışmaya sürüklemiştir. Paul A. Papayoanou karşılıklı bağımlılığın İngiltere ve Almanya'nın güç dengeleri stratejileri üzerinde büyük bir etkisinin olduğunu ve bununla savaşa neden olduğunu ifade etmektedir (Papayoanou, 1996:42). İlginç bir şekilde I. Dünya Savaşı'nın bir nedeni olan büyük güçler arasında kaynakların eşitsiz dağıtımı, I. Dünya Savaşı'ndan sonra da yeniden aynı güçlerin arasında II. Dünya Savaşı'nın patlak vermesine neden olmuştur.

Dale C. Copeland ticari beklentiler teorisinin liberalizmin ve realizmin karşılıklı bağımlılığa yaklaşımlarında açık kalan alanları tamamladığını vurgulamaktadır (Copeland, 1996:16). Copeland, realizmin ve liberalizmin karşılıklı bağımlılığı değerlendirirken rasyonel karar alıcıların gelecek ticari beklentileri üzerinden barış ve savaş arasında bir seçim yapacaklarını göz ardı ettiğini ifade etmektedir (Copeland, 1996:16). Ticari beklentiler teorisine göre, eğer devletler arasında yüksek düzeyde bağımlılık varsa ve devletlerin gelecek ticari beklentileri olumsuz ise, devletlerin savaşa girme eğilimleri artacaktır. Diğer taraftan devletler arasında yüksek düzeyde bağımlılık olmasına rağmen, gelecek ticari beklentileri olumlu ise devletler arasında çatışma olasılığı azalacaktır. Dolayısıyla devletlerin yüksek düzeyde bağımlı oldukları durumlarda esas belirleyici olan geleceğe yönelik beklentileridir (Copeland, 1996:16-26). Yukarıda da tartışıldığı üzere Almanya'nın I. Dünya Savaşı öncesi politikasını açıklamak ticari beklentiler teorisine liberalizm ve realizmden daha etkili olduğu söylenebilir. I. Dünya Savaşı öncesinde büyük güçlerin gölgesinde kalan Almanya gelecekteki ekonomik ve siyasi gelişimini sürdürülebilir görmemektedir. Diğer bir örnekte Irak lideri Saddam Hüseyin'in 1990 yılında Kuveyt'i işgalidir. Irak ve Kuveyt arasındaki asimetrik karşılıklı bağımlılıktan cesaret alan Irak, savaş maliyetinin getirisinden daha düşük olacağı beklentisi içerisinde Kuveyt'e saldırmıştır. Fakat uluslararası sistemin yapısını dikkate almadığından Irak için bu işgal oldukça pahalıya mal olmuştur.

Karşılıklı bağımlılık hem liberallerin belirttiği üzere barışı sağlayabildiği kadar realistlerin iddia ettiği gibi savaşa da yol açabilmektedir. Karşılıklı bağımlılıkta özellikle yüksek düzeyli karşılıklı bağımlılıkta aktörlerin geleceğe yönelik beklentileri aktörlerin işbirliğine ya da çatışmaya yönelmelerinde esas rolü oynadığını yukarıda belirttiğimiz tarihi olaylar bize göstermektedir. Özellikle aktörlerden birisi ya da her ikisinin sistemi etkileyecek kadar güçlü olmaları durumu daha da kritiklemektedir.

3 Karşılıklı Bağımlılığın Çin'in "Barışçıl Yükselişine" Uygulanması

Bu bölümde, karşılıklı bağımlılık konteksi içerisinde Çin'in yükselişinin mevcut uluslararası sisteme tehdit olup olmadığı tartışmaları ticari beklentiler teorisine dikkate alınarak analiz edilmektedir. Bu yöntem Çin'in yükselişi artan karşılıklı bağımlılık durumunda işbirliğine mi yoksa çatışmaya mı yol açacağını açıklamak için kullanılacaktır.

Güç geçişi teorisinin (Power transition theory) ana tartışma konusu olan yükselen güç ile mevcut hegemon güç arasındaki güç boşluğunun kapanmaya başladığında güçlerin nasıl bir strateji izleyecekleridir. Eğer yükselen güç mevcut uluslararası sistemden ve onun kurumlarından çok fazla memnun değilse çatışma olasılığı artacaktır. Bu teoriyi savunan çoğu uzman tarihten ampirik kanıtlarla yükselen Çin'in mevcut uluslararası sisteme tehdit oluşturmakta olduğunu savunmaktadırlar. Gerçekten de tarihi sürece bakıldığında Napolyon Fransa'sı, I. Dünya Savaşı öncesinde Wilhelm Almanya'sı ve yine II. Dünya Savaşı öncesinde Almanya ve Japonya büyük güç olarak tarih sahnesine çıkarken mevcut uluslararası sistemi tehdit etmişler ve mevcut hegemon güçler ile çatışmaya girmişlerdir. II. Dünya Savaşı sırasında Nazi Almanya'sına karşı hegemon güçlerle ittifak yapan

Sovyetler Birliği’de belirli bir potansiyel gücü ele geçirdikten sonra uluslararası sistem ve onun kurumlarıyla çatışmaya başlamıştır.

Napolyon Fransa’sı, Wilhelm ve Nazi Almanya’sı, Japon İmparatorluğu büyük güç olarak ortaya çıkarken uluslararası sisteme meydan okurken izledikleri stratejiyi Çin’in de izleyip izlemeyeceği bir sorun olarak son yirmi yıldır tartışılmaktadır. Çin’in 1978’de Deng Xiaoping önderliğinde başlayan ve 30 yıldır devam eden ekonomik gelişimi günümüzde göz kamaştırıcı bir hal almıştır. Mevcut uluslararası sistem 19. ve 20. yy.dan tamamen farklı bir yapıya kavuşmuştur. Küreselleşen dünyada mevcut uluslararası sistemdeki aktörlerin (yükselen Çin başta olmak üzere) davranışlarını açıklayabilecek en güçlü argümanlar arasında karşılıklı bağımlılık teorisi yer almaktadır.

Çin, ABD gibi güçlü bir hegemon var iken hegemonluk iddiasında bulunmaktan şiddetle kaçınmaktadır. 1978’den itibaren izlediği ekonomi ağırlıklı dış politika stratejileri de bunu kanıtlar mahiyettedir (Yılmaz, 2008:83). Çin’in tehdit oluşturduğunu savunan uzmanların ana argümanları, Çin’in askeri harcamalarındaki artışından, Çin Komünist Partisi’nin yönetim sekli ve değerlerinden ve offensive realistlerin sıkça vurguladığı büyük güçler büyük güç gibi davranır değerlendirmesinden oluşmaktadır (Roy, 1996:759-767). Offensive realist okulun önde gelen savunucularından John Mearsheimer, her büyük gücün nihai amacının dünya güç dağılımındaki payını arttırmak ve sistemi domine etmek olduğunu belirtmektedir (Mearsheimer-Brzezinski, 2005). John Mearshimer’e göre eğer Çin ekonomik yükselişini gelecek on yılda da bu şekilde devam ettirebilirse, ABD’ye potansiyel bir tehdit olarak ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla Çin’in barışçıl yükselişi mümkün değildir (Mearsheimer-Brzezinski, 2005). Fakat John Mearshimer ve Çin tehdidi vurgusu yapan uzmanlar, uluslararası sistemin yapısını ve Çin’in yükselişinin dinamiklerini göz ardı etmektedir. Çin’i tehdit olarak gören uzmanların aksine, bazı uzmanlarda Çin’in tarihte ve son 30 yılda mevcut sistemle uyumlu bir politika izlediğini, askeri harcamalarının diğer büyük güçlerle kıyaslandığında aşırı olmadığını, Çin karşıtı bir önyargının varlığı gibi argümanlarla Çin’in uluslararası sisteme bir tehdit oluşturmadığını savunmaktadırlar (Roy, 1996:759-767).

Çin’in tehdit olduğu (zhongguo weixie lun 中国威胁论) argümanlarına karşı Çin tarafı da kendi savunma argümanlarını geliştirmektedir. 2003 yılında Boao Forum’da ilk defa Çinli akademisyen Zheng Bijian tarafından “Çin’in Barışçıl Yükselişi” (zhongguo heping jueqi 中) kavramı literatüre kazandırılmıştır (Xinhua, 2004). Kısaca Çin’in Barışçıl Yükselişi, Çin tarihteki diğer yükselen ve mevcut sisteme meydan okuyan güçlerden farklı bir yol izlemekte ve mevcut dünya düzenine tehdit oluşturmadan entegre olmak istemektedir şeklinde Zheng Bijian tarafından tanımlanmaktadır. Ayrıca Zheng Bijian’in ifadelerine göre Çin karşılıklı bağımlılık oluşturmak istemektedir ve bunu da desteklemektedir. Artan karşılıklı bağımlılık Çin’i daha fazla ekonomik ve güvenlik alanında işbirliğine yöneltecektir (Zheng, 2002). Bu kavramın ve görüşlerin Çinli karar alıcılar tarafından da kabul edildiği görülmektedir. 1978 sonrası Çin’in dış politikasının, kendinden önceki yükselen güçlerin aksine sert güç üzerinden değil, yumuşak güç üzerinden şekillendirilmesinin daha rasyonel bir yaklaşım olduğu gözlemlenmektedir (Demirtepe, 2013:105-107).

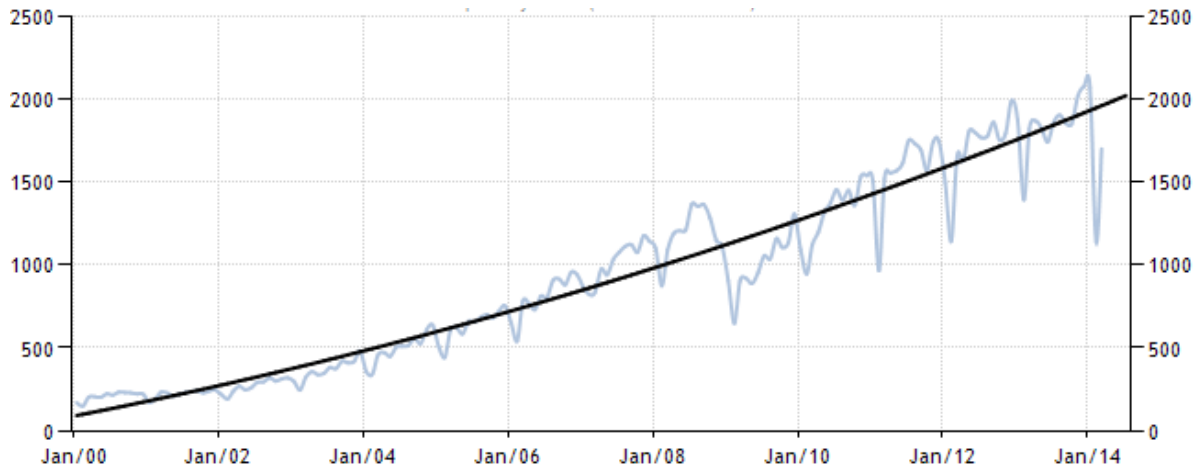
4 Çin ve Ekonomik Karşılıklı Bağımlılık

Şüphesiz olumlu ve olumsuz olarak karşılıklı ekonomik bağımlılık insanlık tarihi boyunca insanlar arasında önemli bir rol oynamaktadır. Karşılıklı bağımlılık konusunda çalışmaları olan Joseph Nye, karşılıklı bağımlılığın maliyet ve değer üzerinden bir politika seçimi olduğunu, yüksek derecede sosyal ve özellikle algısal bir orijininin olduğunu ifade etmektedir (Nye, 2003:191). Bu değerlendirme 1978’de ekonomik reformları başlatan ve bu tarihten itibaren ekonomik gelişimini ihracat üzerine inşa eden Çin için de geçerlidir. Çin ekonomik gelişimi ile ortaya çıkan karşılıklı bağımlılık nedeniyle 1949-1978 arasında izlediği politikayı 1978’den sonra değiştirmek zorunda kalmıştır. Diğer bir ifade ile maliyet ve değer üzerinden bir politika seçimi yapmıştır. Ayrıca bu politik seçimin hem algısal hem de sosyal kökenini Çin bağlamında da görmek mümkündür.

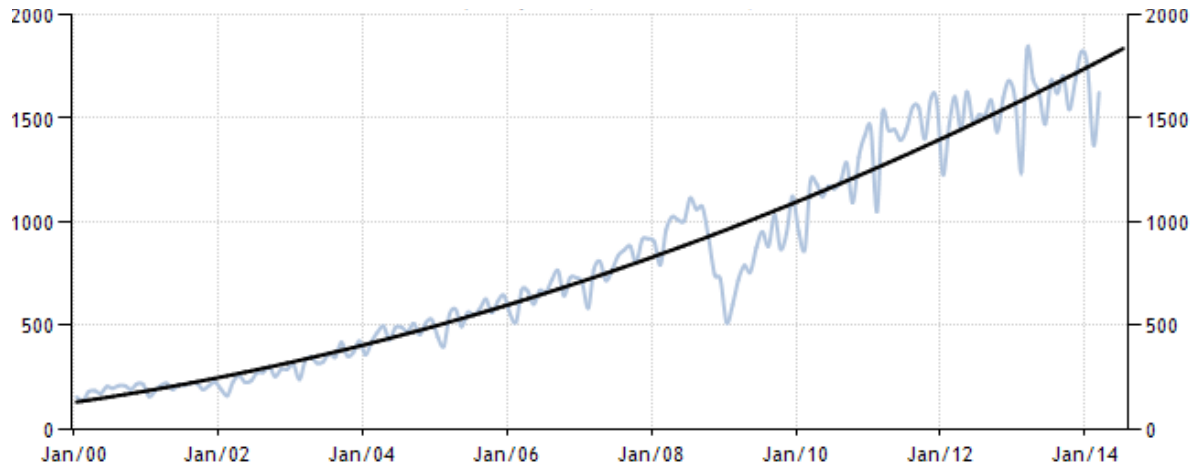
Çin 1978’de ekonomik reformlara başladığından itibaren, Çin hızla dünyanın üretim merkezi olma yönünde ilerlemiştir. Çin hakkında bazı ekonomik istatistiklere bakıldığında Çin’in dünya üretim merkezi olduğu ve oluşan karşılıklı bağımlılık daha iyi anlaşılacaktır. İstatistiklere bakıldığında 2013 yılı rakamlarına göre, Çin 2,077 trilyon ABD dolarlık ihracatı ve 1,830 trilyon ABD doları ithalatı ile ithalat ve ihracatta toplam ticaret hacmi 3,907 trilyon ABD dolarına ulaşmıştır. Ayrıca 2012 yılına göre 2013 yılında Çin, yaklaşık 20 milyar ABD doları daha fazla ticaret fazlası vermiş ve toplam ticaret fazlası 247 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Dünya üretim merkezi haline gelen Çin’in dış ticareti pozitif yönde gelişmektedir. 2013 yılı rakamlarına göre Çin’in en büyük ticaret hacmine sahip olduğu ülkeler sırasıyla ABD (521 milyar dolar), Hong Kong (401 milyar dolar), Japonya (312 milyar dolar), Güney Kore (274 milyar dolar), Tayvan (197 milyar dolar), Almanya (161 milyar dolar), şeklinde sıralanmaktadır (中华人民共和国海关总署). Çin’in en büyük ticari ortağı olan ABD ile arasındaki ticaret hacmi 561 milyar ABD doları civarındadır. Bunun diğer anlamı Çin toplam ticaretinin 1/7’ini sadece ABD ile yapmaktadır. Ayrıca, Çin-ABD arasındaki ticarete 2013 yılında ABD 318 milyar ABD doları açık vermiştir.(CENSUS). Sadece Çin-ABD arasındaki ticarete dahi Çin ile ABD arasındaki karşılıklı bağımlılığın yüksek düzeyini görmek mümkündür. İthalat-ihracatı dışında Çin’in 2013 yılında çektiği doğrudan

yabancı yatırımların (FDI) miktarı 117 milyar ABD dolarıdır (Xinhuanet, 2014). Çin'e gelen doğrudan yabancı yatırımların kaynağı ise sırasıyla Hong Kong, Japonya, ABD ve Tayvan'dır. Hong Kong dışında Çin'e en çok doğrudan yabancı yatırımı yapan Japonya, ABD, Tayvan ile Çin arasında tarihsel ve diğer nedenlerden dolayı ciddi politik sorunlar olmasına rağmen ekonomik ilişkilerin bu derece yakın olması ayrıca dikkat çekici bir durumdur. Kısa ve orta vadede mevcut bu durumun değişmesi beklenmemekte, tam aksine artarak devam etmesi yönünde işaretler daha baskındır. Hem Çin tarafının hem de diğer aktörlerin bu ticaret rakamlarına rağmen bir "kaybet-kaybet" ile sonuçlanması yüksek derecede muhtemel bir çatışmaya yönelmeleri beklemek rasyonel değildir. Ayrıca Çin'in artan ekonomik karşılıklı bağımlılığına bağlı olarak yükselen ekonomisi, Çin'in uluslararası sistemle daha fazla entegre olmasını sağlayacaktır (Gürkaynak, 2009:89).

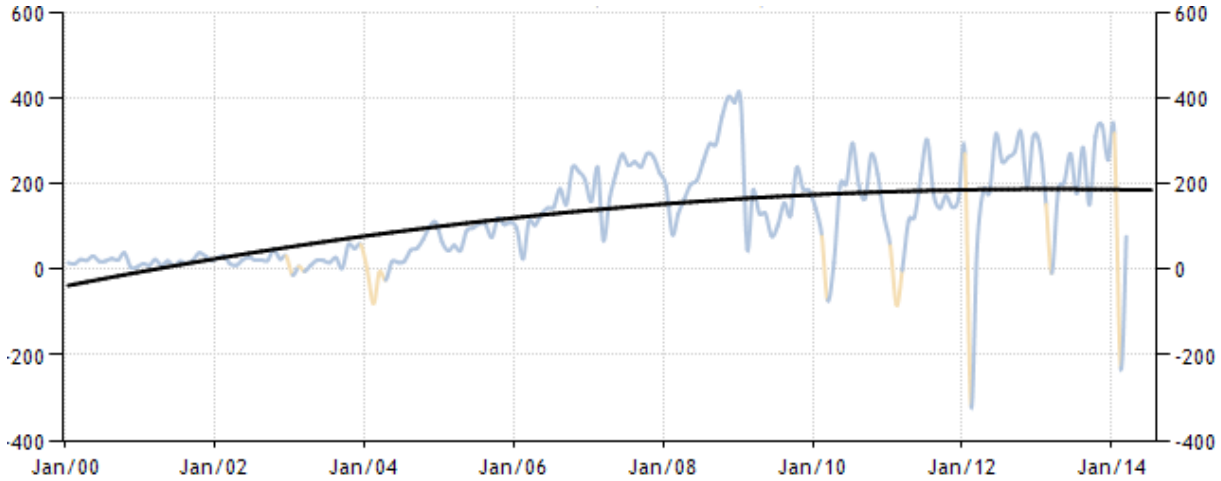
Ayrıca yükselen ve "tehdit" oluşturan Çin açısından bakıldığında aşağıdaki her üç şekilde de kısa ve orta vadedeki ekonomik gelişmeler Çin'in lehine olacağı yönündedir. Çin'in ithalatı (Şekil 2), ihracatına (Şekil 1) kıyaslandığında daha fazla oranda artmasına rağmen ikisi de artan oranda artmaktadır. Ayrıca Çin'in ithalatının ihracatına göre daha fazla oranda artmasının nedenleri arasında zenginleşen Çin'in daha fazla lüks tüketime yönelmesidir. Şekil 3'de de görüldüğü üzere Çin'in ticaret dengesi düşük oranda da olsa artmaktadır. Gelecekte de Çin'in ticaret dengesinin uzun yıllar Çin'in lehine devam etmesi sürpriz olmayacaktır. Bu üç şeklin de gösterdiği üzere Çin'in mevcut ticari dengeleri ve geleceğe yönelik ticari beklentileri Çin'in lehine olmaya devam edecektir.

Şekil 1 Çin'in İhracatı (2000-2014) Kaynak: Trading Economics

Şekil 2 Çin'in İthalatı (2000-2014) Kaynak: Trading Economics

Şekil 3 Çin'in Ticaret Dengesi (2000-2014) *Kaynak: Trading Economics*

Mart 2014 tarihi itibarıyla de, Çin'in döviz rezervleri 3 trilyon ABD dolarına ulaşmıştır. Bu döviz rezervlerinin çoğu Çin'in ABD'den almış olduğu hazine bonolarından oluşmaktadır. Bunun diğer bir anlamı Çin sık sık politik sorunlar yaşadığı ya da meydana okuyacağı düşünülen ABD'nin bütçe açıklarını finanse etmektedir. Çin-ABD arasında var olan bu karşılıklı bağımlılık durumunu sembiyotik karşılıklı bağımlılık olarak ifade edilebilir. 2000 yılında Çin'in önde gelen üniversitelerinden Tsinghua Üniversitesi'nin Yönetim Okulu onursal dekanı Zhu Rongji'nin bir konferansı sırasında, bir öğrencinin "Çin için en büyük güvenlik tehdidi nedir?" sorusuna "ABD ekonomisinde yaşanabilecek bir kırılma/kriz" cevabını vermesi mevcut karşılıklı bağımlılığı göstermesi açısından oldukça manidardır (Carnegiecouncil). Zhu Rongji'nin cevabından da anlaşılacağı üzere 19. ve 20. yy. ortaya çıkan büyük güç adaylarından farklı olarak 21. yy.'da büyük güç adayı olarak ortaya çıkan Çin gibi ülkeler, uluslararası sistemdeki en büyük ve başat hegemon güçte oluşacak bir krizi dahi oluşan karşılıklı bağımlılık nedeniyle kendilerine bir tehdit olarak algılamaları siyasi krizlere ve sorunlara rağmen bir çatışmanın çıkmasının önünde büyük bir engel olarak durmaktadır. Bu oluşan durum tarihi tecrübelerinde gösterdiği gibi hem iki güç hem de uluslararası sistem için iyiye işaretir. Aynı zamanda Çin-ABD arasındaki karşılıklı bağımlılık nedeniyle göreceli olarak daha güçsüz olan Çin, daha güçlü olan ABD'nin ekonomik ve politik baskılarına dayanabilmektedir.

Philip C. Saunders Çin'in iç politikasının dış politikasını bağımlılık anlamında etkilediğini ifade etmektedir. Philip C. Saunders'e göre, Çin'in mevcut sosyo-ekonomik yapısı Çinli karar alıcıları bağımlılığa sıcak yaklaşımları konusunda cesaretlendirdiği ve bu yolla sosyal istikrarın sağlanmasının hedeflendiğini söylemektedir (Saunders, 2000:75). Philip Saunders'inde yukarıda belirttiği üzere ekonomik reformlar ve gelişim Çin'in toplumsal dinamiklerini köklü bir şekilde değiştirmiştir. Toplumsal dinamiklerdeki bu değişim nedeniyle Çin'in ekonomik istikrarı ile sosyal istikrarı arasında daha derin bir ilişki ortaya çıkmıştır. Özellikle ekonomik reformlar nedeniyle gerçekleştirilen kamulaştırmalar, kırsal kesimde sanayileşme nedeniyle ortaya çıkan sorunlardan dolayı bölge insanının kolektif isyanlara yöneldiği görülmektedir. Bilindiği üzere Çin'in toplam köylü nüfusu hala 800 milyon civarında ve toplam nüfustaki payı yüzde 60'a yakındır. Bu durumda Çin için ciddi bir tehdit olarak ortaya çıkmaktadır. Resmi istatistiklere göre, 1993 yılında gerçekleşen kolektif olaylar/isyanlar 8706 iken 2005 yılında on kat artmış ve 87000'e çıkmıştır. Bu olayların yüzde 40'ı kırsal kesimde gerçekleşmektedir (Yu, 2005:5). Ayrıca 100 milyondan fazla çiftçi endüstrileşme sürecinde kırsal kesimden şehirlere işçi olarak transfer olmuştur (Yu, 2005:5).

Çin ve Japonya arasında tarihte trajik olaylar vuku bulmuş olmasına ve halen politik olarak ciddi sorunlar var olmasına rağmen, bu iki güç arasında ciddi bir ekonomik karşılıklı bağımlılık oluşmuştur. Japonya Çin'de 46,1 milyar Amerikan Doları ile en büyük üçüncü yabancı yatırımcı olmasının yanında Çin ve Japonya arasında 350 milyar ABD doları civarındaki ticaret hacmi ile birbirinin en büyük ticari ortaklarından (Richardson, 2012). Ayrıca Japonya'nın 45000'den fazla deniz aşırı girişimlerinin yüzde 62'si Çin'de yer almaktadır. Çin'deki Japon yatırımlarında bir milyondan fazla Çinli istihdam edilmektedir (Jian, 2007:260). Genellikle iki ülke arasında ekonomik ve politik ilişkiler arasında net bir ayırım yapmak çok mümkün olmasa da, Çin ve Japonya ilişkilerinde bu ayırımı yapmak mümkündür. Çin-Japonya ilişkileri "ekonomik olarak yakın, politik olarak soğuk" (politically cold yet economically hot) olarak tanımlanmaktadır. Dünyanın ikinci ve üçüncü en büyük ekonomileri olan Çin-Japonya ilişkileri tarihsel geçmişi nedeniyle oldukça "duygusal" bir nitelikte olması, ayrıca ekonomik ve politik büyüklükleri nedeniyle aralarındaki sorunların dünyayı etkileme kapasitesinin büyük olmasından dolayı Çin-Japonya ilişkileri dünya politikasında ayrı bir yeri vardır. Yükselen Çin'in iki büyük komşusu olan Hindistan ve Japonya ile sorunları vardır. Japonya-Çin-Hindistan üçlüsünün arasındaki ilişkiye bakılınca 19. yy. Bismarck Almanyası'nı hatırlatmaktadır. 1871-1890 yılları arasında Almanya Başbakanı olan Otto von Bismarck'ın dış politikası Almanya'nın iki büyük komşusu olan Fransa ve Rusya ile hiçbir zaman aynı zamanda düşman olmama

ilkesi üzerineydi. Fakat Bismarck sonrası dönemde Kayser Wilhelm II'nin Bismarck'ın dış politika prensiplerini terk etmesi sonucu hem Fransa hem de Rusya ile aynı anda düşman olması Almanya'nın zararına olmuştur. Çin içinde Asya denklemine aynı pozisyondan bahsedilebilir. Çünkü Hindistan'ın Hint Okyanusu'nda artan etkinliği Çin'in enerji güvenliğini tehdit edebilecek pozisyonda iken Japonya'nın da hem Çin ile olan büyük hacimli ticareti ve Çin'deki yatırımları hem de Doğu Asya'da ve Doğu Asya denizlerinde çıkacak bir kriz Çin için bir yıkım getirebilecek konumdadır. Zheng Bijian I. Dünya Savaşı öncesi Almanya'nın ve II. Dünya Savaşı öncesi Japonya ve Almanya'nın memnun olmadıkları dünya politikasına oldukça agresif yaklaşıtlarını ve savaşa neden olduklarını, fakat Çin'in yükselişinin bunlardan farklı olacağını deklare etmektedir (Zheng, 2002). Çin karar alıcıların farklı mekânlarda ve zamanlarda yaptıkları açıklamalara bakıldığında Zheng Bijian'in ifadeleriyle paralel ifadeler kullandıkları görülmektedir. Çinli liderlerin tarihte büyük güçlerin yaşadıkları trajediden ders aldıkları görülmektedir.

Çin ile Doğu Asya ülkeleri arasında oluşan karşılıklı bağımlılıkta dikkatleri çekmektedir. Doğu Asya ve Çin arasında 20. yy.'da bağımlılık daha fazla olmasına rağmen 1900'lerin ilk çeyreğinden 1980'nin ortalarına kadar yaklaşık elli yıl boyunca karşılıklı bağımlılıkları azalan yönde seyretmiştir (Petri, 2005:11). 19. yy.'da Avrupalı güçler tarafından Doğu Asya'da empoze edilen "Liman Sistem Antlaşması" (Treaty Port System) bölgesel karşılıklı bağımlılığın ortaya çıkmasının ana sürükleyicisi olmuştur (Zheng, 2002). Fakat I. Dünya Savaşı, bölgesel çatışmalar ve II. Dünya Savaşı nedeniyle bölgesel karşılıklı bağımlılık 1980'lerin ortasında Çin ile bölge ülkeleri arasında işbirliği ve ortaklıklar yapılanaya kadar azalmıştır. Özellikle 1997-1998 yıllarında ortaya çıkan Asya Finans Krizi, Doğu Asya'da bölgesel ekonomik istikrarın artırılması için bölgesel ekonomik işbirliğinin ve entegrasyonun derinleştirilmesinin gerekliliği konusunda büyük bir uyarıcı etki yapmıştır. Doğu Asya'da bölgeselleşmenin olumlu etkileri Çin-ASEAN ülkeleri arasındaki ticarete de yansdığı görülmektedir. Çin-ASEAN ülkeleri arasındaki ticaret hacmi 1991 yılında 7,96 milyar ABD doları iken 21 yıl içinde 50 kez artarak 2012 yılında 400 milyar ABD dolarına çıkmıştır. Çin-ASEAN ülkeleri arasında ticaret hacminin bu derece hızlı artmasının en önemli nedeni aralarında oluşturdukları serbest ticaret alanlarıdır. Ayrıca karşılıklı yatırımlar 100 milyar ABD dolarına ulaşmıştır (Peopledaily, 2013 中华人民共和国中央人民政). Çin ile ASEAN ülkeleri arasında bire bir ilişkide Çin lehine bir asimetrik karşılıklı bağımlılık söz konusu olmasına rağmen Çin'in bölge ülkelerine yönelik hegemonik üstünlük kurmaya yönelik bir yaklaşımdan çok bölgede yumuşak gücüyle var olmaya çalıştığı görülmektedir. Ayrıca bölgede ABD'nin de olması ASEAN ülkeleri açısından iki büyük gücün arasında ortaya çıkan bölgedeki dengeden oldukça memnun oldukları anlaşılmaktadır. 2003 yılında düzenlenen Bo'ao Forumunda Zheng Bijian Çin'in komşu ülkelere yönelik politikasını "yakın komşu uzak akrabadan daha iyidir" (jin lin bu ru qin 近邻不如远亲) Çin deyimini ile ifade etmiştir.

Endüstrileşme sonrası bütün yükselen güçler için enerji güvenliği en önemli problemlerden bir tanesi olmuştur. Çin'in yükselişini devam ettirebilmesi için de enerji güvenliği Çin dış politikasının da en önemli önceliklerinden birisi olarak ön plana çıkmaktadır. Zheng Bijian, 2005 yılında Foreign Affairs dergisine yazmış olduğu bir makale de orta düzeyde gelişmiş ve modern Çin'in inşa edilmesi için 45 yıla ihtiyaç olduğunu belirtmektedir. Zheng Bijian'a göre bu 45 yıllık süreçte Çin'in karşı karşıya geleceği en büyük zorluklardan bir tanesi ekonominin ihtiyacı olan hammadde/kaynak teminidir (Zheng, 2005:18-24). Çin'in enerji güvenliğini ve ekonomik gelişimini sağlayabilmesi dünya politikasının istikrarlı olması Çin için öncelikli bir konuma gelmektedir. Sadece dünyadaki siyasi krizlerden dolayı yükselen enerji fiyatları dünyanın ikinci en büyük enerji ithalatçısı olan Çin'i gelişmiş ülkelere göre daha derinden etkilemektedir. 1990'ların başına kadar Doğu Asya'nın en büyük petrol ihracatçısı olan Çin, son yirmi yıldaki hızlı ekonomik büyümesi ile dünyanın en büyük ikinci petrol ithalatçısı konumuna gelmiştir. Çin, başta Ortadoğu petrolü olmak üzere dünyanın diğer petrol üreticilerine bağımlılığı artarak devam etmektedir (Ersoy, 2012:46). Oil&Gas Journal'e göre 2014 Ocak itibarı ile Çin'in kanıtlanmış petrol rezervi 24.4 milyar varildir. Üç sene öncesine göre 4 milyar varillik bir artış söz konusudur. EIA verilerine göre 2013 yılında Çin ülke içerisinde günde 4,5 milyon varil petrol üretimi yapmaktadır. 4.5 milyon varillik üretime karşın günlük tüketimi 2013 rakamlarına göre 10,7 milyon varili bulmaktadır. 2013 yılında 6,2 milyon varil net petrol ithal ederek 6,6 milyon net petrol ithal eden ABD'nin ardından en çok petrol ithal eden ikinci ülke olmuştur. Daha önceki yıla göre günde 400 bin varillik bir petrol tüketim artışı göze çarpmaktadır ki bu oranda tüketimde yüzde 4'lük bir artışa tekabül etmektedir. 2013 yılı rakamlarına göre Çin petrol üretiminden ve tüketiminden kaynaklanan günlük 5,6 milyon varillik ham petrol ithal etmektedir (EIA, 2014). EIA'ya göre 2013'deki petrol tüketimi 2011'e göre günde 400 bin varil daha fazla olduğu hesaplanmıştır. 2010 -2012 yılları arasında Çin'in petrol talebindeki artış dünyadaki toplam petrol talebindeki artışın yüzde 40'ına denk gelmektedir (EIA, 2011). 2013 yılı verilerine göre, Çin'in günlük petrol ihtiyacının 2,9 milyon varilini (yüzde 52) Ortadoğu bölgesinden karşılanmaktadır. Çin'in geri kalan petrol talebinin 1,3 milyon varili (yüzde 23) Afrika'dan, 562 bin varili (yüzde 10) Latin Amerika, 129 bin varili (yüzde 2) Asya Pasifik bölgesinden ve 938 bin varili (yüzde 20) dünyanın diğer bölgelerinden karşılanmaktadır (EIA, 2014). 2010'da tükettiği Petrolün yüzde 50'sinden ithal eden Çin, EIA tahminlerine göre 2040 yılında bu oran yüzde 72 düzeyine çıkacaktır.

Yukarıda görüldüğü üzere Çin'in hızlı büyümesi Çin'in enerjide dışarıya bağımlılığını hızla arttırmaktadır. Çin'in ekonomik gelişiminin bir sonucu olarak Orta Doğu, Afrika, Orta Asya ve Latin Amerika bölgeleri ile

arasında ortaya çıkan karşılıklı bağımlılık Çin'i bu bölgelerde aktif bir politika izlemek zorunda bırakmaktadır. Batılı ülkeler, Çin'in Afrika, Ortadoğu, Latin Amerika politikasını insan hakları, demokrasi vs konularını dikkate almadan belirlediğini belirterek eleştirmektedir. Fakat Çin, Batılı ülkelere farklı olarak Latin Amerika, Ortadoğu ve Afrika ülkeleriyle ortak çıkar esaslı, ülkelerin egemenlik haklarına saygı duyarak, iç işlerine karışmadan ticaret, yatırım ve işbirliği yapmaktadır (Taylor, 2006:939-940). 2000 yılında Çin önderliğinde 44 Afrika ülkesiyle ticareti ve yatırımları daha fazla geliştirmek amacıyla Çin-Afrika İşbirliği Forumu (CACF, China-Africa Cooperation Forum) kurulmuştur. Afrika'nın petrol üreticisi ülkeleri için Çin, Batı pazarına alternatif olarak ortaya çıkmaktadır. Sudan'ın ürettiği petrolün yüzde 65'i Çin pazarına gitmektedir. Bunun yanı sıra Çin, Angola, Sudan ve Kongo'nun en büyük petrol pazarlarından birisidir (Hong, 2007:404). Çin, Arap ülkeleri ile de Afrika ile yaptığı benzeri bir kurum olarak, 2004 yılında Çin ve Arap ülkeleri arasında işbirliğini geliştirmek için Çin-Arap İşbirliği Forumu kurulmuştur. Afrika ve Arap ülkeleri ile kurulan forumlar, Çin'in Afrika'da, Ortadoğu'da kısa ve orta vade diyalog yoluyla bir işbirliği geliştirmek istediğinin, yumuşak gücüyle bu bölgelerde var olmak istediğinin ve hegemonya peşinde koşmak istemediğinin işaretleri olarak görülebilir.

Çin enerji güvenliğine tehdit oluşturan bir diğer faktör Çin'in petrol satın aldığı Afrika'ya ve Ortadoğu'ya coğrafi uzaklığı ve bundan dolayı ortaya çıkan denizyolu güzergâhının güvenliğidir. Çin ekonomisi için hayati öneme sahip enerji güvenliğini tek başına sağlayabilecek güçte değildir. Ayrıca mevcut sistem içerisinde hiçbir aktörün diğer aktörlerle işbirliğini gözardı ederek, tek başına uluslararası boyuttaki çıkarlarını sağlaması neredeyse imkansızdır (Yılmaz, 2008:79-80). Çin'in ithal ettiği petrolün 4/5'i Malaka ve Tayvan Boğazlarından geçmektedir. Malaka ve Tayvan boğazlarının bulunduğu coğrafyada Hindistan, ABD, Japonya, Tayvan gibi Çin'in rakip olarak algıladığı ülkelerin etkin olması Çin'in enerji güvenliğinde bu ülkelere bağımlı hale getirmektedir. Çin Uluslararası İlişkiler Enstitüsü uzmanlarından Zhang Yuncheng, Malaka Boğazı'nın ve Hint Okyanusu'nun başka güçler tarafından kontrol altına alınması halinde, Çin'e petrol akışının kesileceğinin ve bunda Çin'i bir enerji kriziyle karşı karşıya bırakabileceğini ifade etmektedir (Zweig-Bi, 2005:25-38). Özellikle Malaka Boğazı'nı gölgeleyen Hint Okyanusunda bulunan ABD donanması, Diego Garcia adasındaki ABD ve İngiliz varlığı, diğer yandan Hint donanması, Çin'in enerji güvenliğinin ne kadar kırılgan ve diğer güçlere bağımlı olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

5 Sonuç

Çin'in ekonomik büyümesi Çin'in uluslararası sisteme bağımlılığını arttırmaktadır. Geleneksel noktada karşılıklı bağımlılık, Çin'in ekonomik gelişimi ve dış politikasının ana etkileyici faktörlerinden birisi haline gelmiştir. Yukarıda da ayrıntılı şekilde incelendiği üzere Çin'in dünya ile entegrasyonu ve ticareti Çin lehine artmaktadır. Ayrıca dünyadaki ekonomik durgunluğa ve siyasi krizlere rağmen Çin'in ticari beklentileri pozitif yönde devam etmektedir. Dünyadaki düşük düzeyli ekonomik büyümelere, ekonomik daralmalara ve siyasi krizlere rağmen 2013 yılında Çin'in reel GSMH'sındaki yüzde 7,7'lik büyüme de Çin'in için olumludur. GSMH'daki büyümenin devam etmesinin yanında Çin'in petrol talebinin de artacağı beklentisi aynı zamanda Çin'deki büyümenin de hala eskisi kadar olmasa da yüksek oranlarda seyredeceğinin bir habercisi niteliğindedir. Çinli liderlerde gelecek 50 yıllık planlarına olumlu bakışlarını ve algılarını korumaktadırlar. Çinli liderlerin 50 yıllık gelecek hedefleri üç dönemden oluşmaktadır. İlk dönem geçtiğimiz 10 yıllık dönem olan 2000-2010 yılları arasında Çin'in GSMH'sını iki katına çıkarmaktır. İkinci dönemde 2010-2020 yılları arasında Çin GSMH'sını tekrar iki katına çıkarmayı hedeflemektedir. Üçüncü dönem olan 2020'den 2050 yılına kadar demokratikleşme, refah devleti ve medeni sosyalist bir devlet olma yolunda ilerlemeyi sürdürmek ve bu noktalarda belirli bir düzeye gelebilmek olarak belirlenmiştir (Zheng, 2005, Ekrem, 2011:10-11). Çin'in yukarıda belirtilen hedeflerine ulaşabilmesi için ekonomik gelişimini devam ettirmesi dolayısıyla karşılıklı ekonomik bağımlılığın artması anlamına gelmektedir. Ekonomik gelişimin devam edebilmesi içinde Çin'in istikrarlı ve barışçıl bir dünya politikasına ihtiyacı olduğu açıktır.

Karşılıklı bağımlılığın faydası oyun teorisinde bazen sıfır toplamlı veya sıfır toplamlı olmayan olabilir. Oyun teorisinde Çin'in karşılıklı bağımlılıktaki pozisyonu pozitif sıfır toplamlı bir oyundur. Diğer bir ifade ile eğer daha fazla kaybetmemek de olumlu bir durumsa karşılıklı bağımlılık mevcut sistemde her halükarda fayda sağlamaktadır. Mao Zedong sonrası döneme bakıldığında da Çin, uluslararası sistem ile daha fazla entegre olma yolunda politika izlemektedir. Çinli karar alıcılarda farkında ki Çin'in geleceğini istikrarlı bir dünya belirleyecektir. Mevcut uluslararası sistemde oluşmuş olan karşılıklı bağımlılık yükselen güçler dâhil sistemdeki güçlerin aşırı davranışlarını sınırlandırmaktadır. Karşılıklı bağımlılığının ve ticari beklentilerin kendi lehine olduğunun farkında olan Çin, arasında asimetrik ilişki olan az gelişmiş Afrika ülkeleri arasındaki ilişkide dahi karşılıklı fayda ve kazan-kazan politikası üzerinden bir ilişki geliştirme gayreti içerisindedir. Ortaya çıkacak olan discord ne Çin'in ne de o küçük ülkenin menfaatine olacaktır.

Ayrıca Çin'in yükselişinin barışçıl olup olmayacağına karar verecek olan dünyanın diğer büyük güçleridir. Özellikle ABD'ye Çin'in barışçıl yükselmesinde büyük görevler düşmektedir. Sistemdeki mevcut büyük güçler göreceli olarak uluslararası sistemde güçlerinin ve etkilerinin azaldığını kabul etmek ve ona göre politika belirlemek yerine eski pozisyonlarında ısrar ederlerse dünyanın bir krize (discord) sürüklenme ihtimali yükselir.

Ayrıca, iki Dünya savaşı öncesi sistemde yükselen güçlerin agresif politikaları ve sonuçları ortadadır. Dünya Savaşları öncesi ortaya çıkan güçlerin gelecek beklentilerinin olumlu olmaması onları daha fazla agresifleştirmiştir. Fakat Çin'in geleceğe yönelik beklentileri hala çok olumludur. Bu çalışmada da ortaya konulmaya çalışıldığı üzere Çinli karar alıcıların hem dış dünyanın hem de kendi ülkelerinin zafiyetleri konusunda farkındalıkları oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Çin'in yükselişinin ana dinamiği olan dünya ile entegre ve daha fazla ticaret ancak ve ancak istikrarlı ve barışçıl bir dünya ortamında yapmak mümkündür.

Kaynakça

- Census, <http://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html#2013n>
- Daguo Jueqi 大国崛起 (belgesel).
- Dale C. Copeland, "Economic Interdependence and War: A Theory of Trade Expectations", *International Security*, Vol. 20, No. 4, Spring 1996.
- David Shambaugh, "Containment or Engagement of China? Calculating Beijing Responses", *International Security*, Vol. 21, No. 2, Autumn, 1996.
- David Zweig ve Bi Jianhai, "China's Global Hunt for Energy", *Foreign Affairs*, Vol. 84, Issue 5, Sep/Oct 2005.
- Denny Roy, "The "China Threat" Issue: Major Arguments", *Asian Survey*, Vol. 36, No. 8., Aug., 1996.
- Erkin Ekrem, "Çin'in Ortaasya Politikaları", Ahmet Yesevi Üniversitesi, 2011 Ankara.
- Erkin Ekrem, "Dünyanın İkinci Büyük Ekonomisi Olan Çin Neden Sevinemedi", *Stratejik Düşünce Enstitüsü*, 24.08.2010. <http://www.sde.org.tr/tr/authordetail/dunyanin-ikinci-buyuk-ekonomi-gucu-olan-cin-neden-sevinemedi/523>.
- Eyüp Ersoy, "Çin Dış Politikasında Ortadoğu: Temkin Diplomasisi Üzerine Bir İnceleme", *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 2012, Cilt 8, Sayı: 31, ss.37-55.
- Henry A. Kissinger, "The Three Revolution", *The Washington Post*, April 7, 2008, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/04/06/AR20080406016601660.html>.
- Hong Zhao, "China's Oil Venture in Africa", *East Asia*, 2007, 24, s.404.
- <http://www.carnegiecouncil.org/studio/transcripts/5425.html>.
- Ian Taylor, "China's Oil Diplomacy in Africa", *International Affairs*, 82:5, 2006.
- Jian Yang, "Of Interest and Distrust: Understanding China's Policy Towards Japan", *China: An International Journals*, 5, 2, (Sep, 2007).
- John Mearsheimer and Zbigniew Brzezinski, "Clash of the Titans", *Foreign Policy*, Jan/Feb 2005 (Carnegie Endowment Report).
- Joseph S. Nye, "Interdependence and Power", In Marc A. Genest (ed.), *Conflict and Cooperation: Evolving Theories of International Relations*, reprint version (Beijing: Peking University Press, 2003).
- Lester Thurow, "The New CIO: Exploring Global Paths", *Optimize Magazine*, June 2004.
- Michael Richardson, "China wields economic club", *The Japan Times*, Oct. 12, 2012. <http://www.japantimes.co.jp/text/eo20121012mr.html>.
- Muharrem Gürkaynak ve Serhan Yalçınır, "Uluslararası Politikada Karşılıklı Bağımlılık ve Küreselleşme Üzerine Bir İnceleme", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 6, Sayı 23 (Güz 2009), s.73-92.
- M. Turgut Demirtepe ve Hasan Selim Özertem, "Yükselen Tehdit Algısı Karşısında Çin'in Yumuşak Güç Siyaseti: Politikalar ve Sınırlılıkları", *Bilig*, Bahar 2013, Sayı 65, ss. 95-118.
- National Bureau of Statistics of China, www.stats.gov.cn/english/, Jan. 24, 2008-Jan. 20,2014.
- Paul A. Papayoanou, "Interdependence, Institutions, and the Balance of Power: Britain, Germany, and World War I", *International Security*, Vol. 20, No. 4, Spring, 1996.
- People Daily, "China-ASEAN trade to bloom on new target", Oct. 10, 2013, <http://english.peopledaily.com.cn/90883/8421398.html>.
- Peter A. Petri, "Is East Asia Becoming More Interdependent?", Prepared for the Session on European and Asian Integration: Trade and Monetary Issues, (Jan. 8, 2005, Boston, Massachusetts).
- Phillip C. Saunders, "Supping with a Long Spoon: Dependence and Interdependence in Sino-American Relations", *The China Journal*, No. 43. Jan., 2000.
- Richard Rosecrance, *The Rise of the Trading State: Commerce and Conquest in the Modern World* (New York: Basic Books, 1986).

- Robert O. Keohane, *After Hegemony: Cooperation and Discord in World Political Economy*, New Jersey: Princeton University Press, 1984.
- Rosecrance, "War, Trade and Interdependence," içinde James N. Rosenau and Hylke Tromp, (ed)., *Interdependence and Conflict in World Politics* (Aldershot, U.K.: Avebury, 1989).
- Trading Economics, "China", <http://www.tradingeconomics.com/china/indicators>.
- Sait Yılmaz, "Yükselen Güç Çin'in Güvenlik Politika ve Stratejileri", *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 1 (2), 2008, 77-98.
- Susan L. Shirk, Joanne J. Myers, "China: Fragile Superpower: How China's Internal Politics Could Derail its Peaceful Rise", April 5, 2007,
- U.S. Energy Information Administration, "China Analysis", Feb. 2014, <http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=ch>.
- Xinhua News Agency, "China's FDI inflow grows 5.25 pct in 2013", Jan. 16, 2014, http://news.xinhuanet.com/english/china/2014-01/16/c_133050941.htm.
- Xinhua News Agency, "Peaceful Rise: Strategic Choice for China", April 25, 2004 http://news.xinhuanet.com/english/2004-04/25/content_1438639.htm.
- Yu Jianrong, "Social Conflict in Rural China", *China Security*, Vol. 3, No. 2, Spring 2007.
- Zheng Bijian, "China's "Peaceful Rise" to Great Power Status", *Foreign Affairs*, Sept/Oct. 2005, 84 (5).
- Zheng Bijian, "China's Peaceful Rise: Speeches of Zheng Bijian 1997-2004" Brookings Institute, <http://www.brookings.edu/fp/events/20050616bijianlunch.pdf>.
- Zheng Bijian, "The 16th National Congress of the Communist Party of China and China's Peaceful Rise- A New Path", (speech), *Center for Strategic and International Studies of the U.S.* (Dec. 9, 2002).
- Zhonghua Renmin Gong he Guo Haiguan Zongshu, "Zhuyao maoyi huoban guojia(diqiu) haiguan tongguan jie shao", (中华人民共和国海关总署、主要贸易伙伴国家 (地区) 海关通关介绍) <http://www.customs.gov.cn/publish/portal0/tab33758/>.
- Zhonghua Renmin Gongheguo Guojia Tongjiju (中华人民共和国国家统计局)
- Zhonghua Renmin Gong he Guo Zhongyang Renmin Zhengfu, "Zhongguo-Dongmeng Hezuo: 1991-2011", (中华人民共和国中央人民政府, 中国——东盟合作 : 1991-2011), http://www.gov.cn/gzdt/2011-11/15/content_1993964.htm.